

**DEPARTAMENT  
D'INTERIOR, RELACIONS  
INSTITUCIONALS I PARTICIPACIÓ****RESOLUCIÓ**

*IRP/4072/2010, de 15 de desembre, per la qual s'aproven els protocols d'aplicació a les actuacions previstes en la Llei 10/2009, de 30 de juny, sobre la localització i la identificació de les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, i la dignificació de les fosses comunes, i en el Decret 111/2010, de 31 d'agost, pel qual es desenvolupa reglamentàriament la Llei 10/2009, de 30 de juny.*

L'article 21.1 del Reglament pel qual es desenvolupa la Llei 10/2009, de 30 de juny, aprovat pel Decret 111/2010, de 31 d'agost, estableix que les actuacions per localitzar, recuperar i identificar restes de persones desaparegudes, i per senyalitzar i dignificar espais, s'han de realitzar d'acord amb els protocols específics que aprovi el titular del departament competent en matèria de memòria democràtica, amb l'informe previ del Comitè Tècnic per a la Recuperació i la Identificació de Persones Desaparegudes durant la Guerra Civil i la Dictadura Franquista, previst en l'article 12 de la Llei 10/2009, de 30 de juny. L'apartat 2 del mateix article del Reglament determina que aquests protocols de naturalesa tècnica han de preveure l'aplicació, amb caràcter complementari, de metodologia arqueològica i antropològica, així com també els estudis històrics preliminars corresponents a cada cas.

L'article 25 del Reglament pel qual es desenvolupa la Llei 10/2009, de 30 de juny, aprovat pel Decret 111/2010, de 31 d'agost, estableix que el departament competent en matèria de memòria democràtica, d'acord amb les entitats municipalistes i amb l'informe previ del Comitè Tècnic per a la Recuperació i la Identificació de Persones Desaparegudes durant la Guerra Civil i la Dictadura Franquista, ha d'elaborar i aprovar un protocol d'actuació per dignificar les fosses comunes als cementiris municipals i destinar els recursos necessaris per dur a terme les accions que prevegi aquest protocol amb la col·laboració dels ajuntaments respectius, si escau.

Per tot això, vist l'informe del Comitè Tècnic per a la Recuperació i la Identificació de Persones Desaparegudes durant la Guerra Civil i la Dictadura Franquista, de 28 de setembre de 2010, i vistes les consideracions de la Federació de Municipis de Catalunya i l'Associació Catalana de Municipis i Comarques,

RESOLC:

Article únic

Aprovar els protocols tècnics que s'esmenten a continuació:

1. Protocol d'actuacions per a la recollida de restes en superfície, que figura com annex 1 d'aquesta Resolució.
2. Protocol d'actuacions per a l'obertura de fosses comunes, que figura com annex 2 d'aquesta Resolució.
3. Protocol d'actuacions per a la dignificació de fosses comunes, que figura com annex 3 d'aquesta Resolució.

Barcelona, 15 de desembre de 2010

JOAN SAURA I LAPORTA

Conseller d'Interior, Relacions Institucionals i Participació

## ANNEX 1

*Protocol d'actuacions per a la recollida de restes en superfícies*

## Article 1

*Objecte*

L'objecte d'aquest protocol consisteix a establir la metodologia i les actuacions a seguir en el tractament de restes de persones desaparegudes en els combats i actes repressius esdevinguts durant i després de la Guerra Civil que apareguin en superfície arran de la modificació i l'erosió de terrenys en el territori de Catalunya.

## Article 2

*Actuacions*

En el cas que es produeixi un descobriment de restes en superfície que puguin correspondre a persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista s'ha de procedir d'acord amb la metodologia que fixen les fases següents:

1. *Comunicació*

Les persones que descobreixin per atzar restes que puguin correspondre a persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, d'acord amb el previst en l'article 10 de la Llei 10/2009, de 30 de juny, ho han de fer saber en el termini de 48 hores a l'Administració de la Generalitat o a l'Ajuntament corresponent, que ho ha de comunicar al Departament competent en matèria de memòria democràtica en el termini de 48 hores. En el cas que la troballa es comuniqui inicialment al cos de mossos d'esquadra, la Direcció General de la Policia n'haurà d'informar igualment.

2. *Actuacions preliminars*

2.1 Els tècnics de la unitat responsable en matèria de desapareguts i fosses comunes (del departament competent en memòria democràtica) s'han de desplaçar a l'indret de la troballa de restes per tal d'efectuar-ne un primer reconeixement i estendre un acta de visita.

2.2 Si durant la pràctica d'aquestes actuacions preliminars es detecta alguna resta de material explosiu sense detonar que pugui comportar algun perill (projectils, artilleria, bombes de mà, obusos...), se'n comunicarà l'existència als responsables dels TDAX amb referència exacta de les coordenades UTM, adoptant les mesures de seguretat necessàries.

3. *Estudis de les restes i de l'indret*

D'acord amb les conclusions de l'acta esmentada en el punt 2.1, el departament competent en matèria de memòria democràtica ha de dirigir el conjunt de la intervenció i coordinar els equips interdisciplinaris que es constitueixin, amb la participació de professionals de les àrees de coneixement de l'antropologia física, l'arqueologia, la història contemporània i el dret.

Així mateix, ha de garantir:

a) La realització en tot cas d'un estudi antropològic bàsic *in situ* sobre les restes òssies trobades, mitjançant l'aplicació de la metodologia següent:

1. Examen ocular de les restes.
2. Fotografia tècnica en format digital de les restes.
3. Realització d'inventari.
4. Emplenament d'una fitxa de control amb les dades següents:

Nom de l'espai.

Municipi.

Comarca.

Codi de referència identificativa.

Tipus de resta òssia i elements de l'entorn (trinxera, parapet, refugi, altres restes materials, com llaunes, restes de munició, restes d'equipament, etc.).

Número d'inventari.

Coordenades UTM.

Observacions.

5. Elaboració d'un informe, per part d'un expert en antropologia forense, sobre les restes òssies recuperades. L'informe s'ha de lliurar al departament competent en matèria de memòria democràtica.

b) La realització d'un estudi arqueològic quan s'hagin trobat béns mobles associats a les restes òssies que puguin tenir la consideració de restes arqueològiques, mitjançant la metodologia establerta en la normativa d'aplicació. En aquests casos, en finalitzar la intervenció i l'estudi del material arqueològic, es redactarà un informe arqueològic amb els resultats de la prospecció i se'n lliurarà còpia als departaments competents en matèria de memòria democràtica i de cultura.

Si en el desenvolupament de les actuacions relacionades amb l'estudi antropològic o arqueològic, es detecta alguna resta de materials explosius sense detonar que pugui comportar algun perill (projectils, artilleria, bombes de mà, obusos...), se'n comunicarà l'existència als responsables dels TDAX amb referència exacta de les coordenades UTM, i s'adoptaran les mesures de seguretat necessàries.

#### 4. *Recollida i trasllat provisional*

a) Restes òssies: en finalitzar els treballs corresponents a l'estudi antropològic *in situ*, s'ha de procedir a la recollida de les restes òssies de manera individualitzada, amb el codi de referència i el número d'inventari, i tot seguit s'han d'analitzar al laboratori de l'entitat que hagi assumit aquestes actuacions. Posteriorment, se n'ha d'efectuar el trasllat i dipòsit final a l'indret que es determini d'acord amb el previst en el cinquè apartat d'aquest protocol.

b) Béns mobles associats: en el cas d'haver-se localitzat béns mobles associats sobre el terreny de la troballa, seran traslladats per a la seva anàlisi als laboratoris de l'entitat que hagi assumit l'estudi arqueològic. Posteriorment, se n'efectuarà el trasllat i dipòsit al centre que es determini d'acord amb el previst en el sisè apartat d'aquest protocol.

#### 5. *Destinació final de les restes òssies*

La destinació final de les restes de persones desaparegudes s'ha de determinar en cada cas d'acord amb allò previst en l'article 22 –Destinació de les restes de les persones– del Decret 111/2010, de 31 d'agost, pel qual es desenvolupa reglamentàriament la Llei 10/2009, de 30 de juny, que estableix el següent:

"1. Les restes de les persones identificades es posaran a disposició dels familiars que les reclamin, d'acord amb la normativa de policia mortuòria i sanitària que sigui d'aplicació.

"2. Les restes de les persones que no siguin reclamades o identificades han de ser inhumades en el cementiri corresponent al terme municipal en què es van trobar o bé a l'espai memorial que s'hagi habilitat a tal efecte."

#### 6. *Destinació final dels béns mobles associats a les restes òssies*

La destinació final dels béns mobles associats a les restes òssies de persones desaparegudes s'ha de determinar en cada cas d'acord amb allò previst en l'article 23 –Restitució dels béns mobles– del Decret 111/2010, de 31 d'agost, pel qual es desenvolupa reglamentàriament la Llei 10/2009, de 30 de juny, que estableix el següent:

"1. S'ha de restituir als familiars que ho sol·licitin els documents, els diners i els objectes de valor intrínsec o afectiu que s'hagin trobat i recuperat associats a les restes.

"2. Els béns que reuneixin els valors propis del patrimoni cultural català han de rebre la destinació que determina la normativa sectorial aplicable.

"3. El centre directiu que determini el departament competent en matèria de memòria democràtica ha d'adoptar les decisions pertinents amb relació als béns no reclamats."

#### 7. *Memòria final*

D'acord amb els resultats de l'estudi sobre les restes òssies i, si escau, els resultats de l'estudi dels béns mobles associats, la direcció de la intervenció ha de garantir que s'elabora una memòria final sobre totes les actuacions realitzades.

Aquesta memòria ha de tenir una extensió i grau de detall ajustats a l'entitat de les restes estudiades i a la complexitat de la intervenció, i en tot cas ha de contenir els elements següents:

1. Dades històriques sobre el context en què es van produir els fets.
2. Situació del lloc de la intervenció, especificant l'entorn geogràfic i geològic, l'accés i les coordenades –UTM– geogràfiques.
3. Acta d'actuacions preliminars.
4. Inventari de les restes òssies i, si escau, del material moble trobat, amb indicació de les sigles utilitzades per a la classificació d'ambdós tipus de material.
5. Documentació gràfica (planimetria i fotografies).
6. Descripció de tots els treballs realitzats i de la metodologia emprada.
7. Resultats de l'estudi antropològic (amb referència a les causes de les morts, quan sigui possible, i a l'edat dels individus).
8. Dades corresponents al trasllat i dipòsit final de les restes òssies.
9. Resultats de l'eventual estudi arqueològic.
10. Dades corresponents al dipòsit final dels béns mobles associats.

## ANNEX 2

### *Protocol d'actuacions per a l'obertura de fosses comunes*

#### Article 1

##### *Objecte*

L'objecte d'aquest protocol consisteix a establir la metodologia i les actuacions bàsiques a seguir en les tasques de recuperació i identificació de restes de persones desaparegudes en els combats i actes repressius esdevinguts durant i després de la Guerra Civil que comportin l'obertura de fosses comunes.

#### Article 2

##### *Actuacions*

En el cas que el departament competent en matèria de memòria democràtica, d'acord amb allò previst en el capítol 5 del Decret 111/2010, de 31 d'agost, pel qual es desenvolupa reglamentàriament la Llei 10/2009, de 30 de juny, decideixi iniciar una actuació adreçada a la recuperació i identificació de restes de persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista que comporti la realització de treballs d'obertura de fosses comunes, s'ha de procedir d'acord amb la metodologia que fixen les fases següents:

##### *1. Organització de recursos i plantejament de l'actuació*

1.1 El departament competent en matèria de memòria democràtica ha de garantir que es constitueix un equip interdisciplinari integrat per professionals dels camps de l'arqueologia, l'antropologia física i forense i la història contemporània, que sota la direcció científica d'un dels seus membres assumeix la planificació i l'execució del projecte tècnic que ha de permetre l'obertura de la fossa, l'anàlisi de les restes de les persones desaparegudes que hi siguin soterrades i la seva eventual identificació, així com també l'elaboració de la corresponent memòria final.

1.2 L'equip responsable del projecte tècnic s'ha d'organitzar internament en grups de treball o equips especialitzats que, coordinadament i, si escau, de manera paral·lela, desenvolupin cadascuna de les etapes del projecte: documentació, excavació, anàlisi i elaboració de la memòria final.

##### *2. Documentació*

Abans d'iniciar les tasques d'excavació, l'equip responsable del projecte tècnic, mitjançant el grup de treball corresponent, ha de completar de manera exhaustiva la documentació que hagi fonamentat la decisió d'iniciar l'actuació d'obertura de la fossa. Aquesta documentació té dues vessants diferents:

a) Documentació de la fossa per a complementar les dades de localització disponibles. Fa referència als aspectes següents:

1. Extensió i delimitació.
2. Profunditat.
3. Tipologia.
4. Problemàtiques lligades a la situació de la fossa.

L'obtenció i el tractament d'aquesta documentació requereix una avaluació rigorosa, amb la col·laboració de documentalistes i de professionals d'àmbits no previstos a l'equip bàsic (geòlegs, geoquímics o geofísics), per tal de determinar els mitjans, la durada i el personal necessari per a l'exhumació, així com també per acabar de valorar-ne la viabilitat.

b) Documentació *ante mortem* dels desapareguts, que comprèn la recollida d'informació sobre les persones que es busquen i inclou:

1. Documentació escrita (expedient i filiació militar, documents oficials de registre de naixement, documentació mèdica, etc).
2. Recull de fotografies procedents de les famílies, d'arxius municipals o de societats, preferentment d'un temps pròxim a la data de desaparició.
3. Entrevistes a persones properes als desapareguts per a obtenir-ne informació i valorar si és convenient la donació de mostres biològiques per a la seva anàlisi genètica. Les fitxes d'entrevista han de contenir les dades següents:

Dades de filiació (nom, arbre genealògic i parentesc amb l'interlocutor).

Dades d'identificació (professió, alçada, lateralitat, descripcions morfològiques, antecedents mèdics, quirúrgics, traumàtics, terapèutics) i fotografies del desaparegut.

Dades sobre la data de la desaparició.

Declaració de consentiment informat per al lliurament de documentació o d'informació.

Declaració de consentiment informat i revocable, en el format de les exploracions mèdiques, per al lliurament de mostres biològiques per a la identificació d'un familiar.

El tractament i l'obtenció d'aquesta documentació requereix la participació d'un antropòleg forense amb coneixements mèdics i legals per garantir que la informació obtinguda és útil per a la identificació dels desapareguts i que les entrevistes no indueixen el sentit de les respostes.

### 3. Excavació

Vista l'anàlisi de la documentació obtinguda, i amb la garantia que el departament competent en matèria de memòria democràtica ha acomplert el previst en l'article 11 de la Llei 10/2009, de 30 de juny, pel que fa a l'accés als terrenys afectats, i que també s'han comunicat les actuacions al departament competent en matèria de cultura, a l'ajuntament afectat i, si escau, al departament competent en matèria de salut (atès el Decret 297/1997, de 25 de novembre, pel qual s'aprova el Reglament de policia sanitària mortuòria), la direcció del projecte ha d'impulsar les accions següents:

3.1 Preparació i definició del pla de treball i d'actuacions complementàries en relació als aspectes:

a) Materials (que inclouen la protecció del lloc i el control d'accés amb l'ajut dels mossos d'esquadra, la previsió d'eines i detectors de projectils que calgui comunicar als TDAX, la documentació arqueològica en vídeo i fotogràfica, l'emmagatzematge, la cadena de custòdia i la gestió d'imatges).

b) De personal (que inclouen l'organització del grup de treball amb especialistes dels àmbits arqueològic i d'antropologia física i forense, i l'establiment de les condicions d'intendència i transport).

3.2 Intervenció en la fossa mitjançant un treball de camp amb aplicació de metodologia arqueològica i antropològica (d'acord amb allò previst en l'article 21 del Decret 111/2010, de 31 d'agost, pel qual es desenvolupa reglamentàriament la Llei 10/2009, de 30 de juny), que inclou:

a) Prospecció: treballs per definir exactament la zona on s'ha d'efectuar l'excavació en sentit estricte, i les seves característiques, d'acord amb la informació històrica corresponent i l'ús de tècniques de detecció remota. Aquesta planimetria s'ha de georeferenciar a partir de les dades disponibles de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, i servirà de base per a totes les dades espacials de les cates, les excavacions i les recollides de materials en superfície que es duguin a terme.

b) Excavació en extensió de la fossa un cop identificada i delimitada la zona, que s'efectuarà mitjançant una metodologia que ha d'englobar els treballs següents:

Delimitació de l'àrea de l'excavació (treballs per delimitar de manera precisa els límits de la fossa).

Excavació estratigràfica.

Documentació dels enterraments.

Aixecament de les restes òssies de forma individualitzada.

Presa de mostres.

Recollida i emmagatzematge dels materials continguts a la fossa.

Tancament de l'excavació.

c) Suport a l'excavació: Tasques de transport, intendència i suport logístic.

#### 4. Anàlisi

Finalitzada la fase d'exhumació s'ha d'iniciar la d'anàlisi en els laboratoris, d'acord amb la informació obtinguda *in situ*. Per tal que els resultats tinguin valor científic, les anàlisis les han de realitzar professionals especialitzats en cadascuna de les àrees de coneixement implicades:

1. Anàlisi antropològica (física i forense).

2. Anàlisi de les circumstàncies i les causes de la mort.

3. Anàlisis biològiques complementàries:

a) Anàlisi genètica.

b) Comparacions facials o radiogràfiques.

4. Anàlisi dels materials (anàlisi balística, de guarniments del vestit o d'altres objectes).

#### 5. Memòria final i conclusions de l'actuació

5.1 Després d'obtenir les dades corresponents a les diverses anàlisis efectuades s'ha de redactar una memòria final amb la participació de tots els professionals responsables de la intervenció a la fossa (tant del treball de camp com de laboratori), amb referència a les troballes, els diagnòstics i les conclusions (expressades en grau de fiabilitat). La memòria s'ha d'estructurar en apartats breus i clars que han de contenir les dades següents:

1. Les circumstàncies i detalls previs de la fossa sobre la qual s'ha actuat.

2. El procediment de l'actuació de camp.

3. Els procediments de laboratori.

4. Els resultats obtinguts.

5. Les eventuais identificacions aconseguides.

6. L'equip implicat en cada apartat.

7. Destí de tots els materials extrets.

8. Les conclusions de l'actuació.

5.2 En el cas que no es disposi de dades genètiques ni de característiques les freqüències de les quals es coneguin exactament en la població, i que per tant el tipus d'identificació no es pugui expressar en percentatges, caldrà establir els següents nivells de fiabilitat:

Identificació positiva fefaent.

Identificació positiva molt probable.

Identificació positiva probable.

Identificació negativa.

No identificació per insuficiència de dades.

5.3 La memòria final s'ha de lliurar als departaments competents en matèria de memòria democràtica i de cultura, així com també als familiars de les persones identificades.

### Article 3

#### *Banc de dades*

Per garantir el trasllat i la recuperació de les restes per part de les persones interessades en les actuacions regulades en aquest protocol, s'utilitzarà el sistema de banc de dades que hagi establert l'Administració de la Generalitat, d'acord amb allò previst en l'article 7.7 de la Llei 10/2009, de 30 de juny.

### Article 4

#### *Destinació de les restes òssies*

La destinació final de les restes de persones desaparegudes s'ha de determinar en cada cas d'acord amb allò previst en l'article 22 –Destinació de les restes de les persones– del Decret 111/2010, de 31 d'agost, pel qual es desenvolupa reglamentàriament la Llei 10/2009, de 30 de juny, que estableix el següent:

“1. Les restes de les persones identificades es posaran a disposició dels familiars que les reclamin, d'acord amb la normativa de policia mortuòria i sanitària que sigui d'aplicació.

”2. Les restes de les persones que no siguin reclamades o identificades han de ser inhumades en el cementiri corresponent al terme municipal en què es van trobar o bé a l'espai memorial que s'hagi habilitat a tal efecte.”

### Article 5

#### *Destinació dels béns mobles associats a les restes òssies*

La destinació final dels béns mobles associats a les restes òssies de persones desaparegudes s'ha de determinar en cada cas d'acord amb allò previst en l'article 23 –Restitució dels béns mobles– del Decret 111/2010, de 31 d'agost, pel qual es desenvolupa reglamentàriament la Llei 10/2009, de 30 de juny, que estableix el següent:

“1. S'ha de restituir als familiars que ho sol·licitin els documents, els diners i els objectes de valor intrínsec o afectiu que s'hagin trobat i recuperat associats a les restes.

”2. Els béns que reuneixin els valors propis del patrimoni cultural català han de rebre la destinació que determina la normativa sectorial aplicable.

”3. El centre directiu que determini el departament competent en matèria de memòria democràtica ha d'adoptar les decisions pertinents amb relació als béns no reclamats.”

## ANNEX 3

### *Protocol d'actuacions per a la dignificació de fosses comunes*

### Article 1

#### *Objecte*

L'objecte d'aquest protocol consisteix a establir la metodologia i les actuacions a seguir per a la senyalització, la dignificació i la recuperació com a espais de memòria dels indrets de dins o fora de cementiris on es puguin localitzar restes de persones desaparegudes durant el període de la Guerra Civil i la dictadura franquista, d'acord amb allò previst en l'article 8 de la Llei 10/2009, del 30 de juny, i en els articles 21, 24 i 25 del Decret 111/2010, de 31 d'agost, pel qual es desenvolupa reglamentàriament la Llei 10/2009, de 30 de juny.

### Article 2

#### *Actuacions*

##### *2.1 A instància de particulars o d'entitats*

En el cas que un particular interessat o una entitat dedicada a la recerca i/o la recuperació de la memòria històrica sol·liciti al departament competent en matè-

ria de memòria democràtica l'adopció de mesures de senyalització i dignificació d'una fossa comuna, de dins o fora d'un cementiri, s'ha de procedir d'acord amb la metodologia que fixen les fases següents:

1. Estudi històric preliminar

Els tècnics del departament competent en matèria de memòria democràtica han de realitzar un estudi històric preliminar, fonamentat en l'anàlisi de les fonts historiogràfiques i documentals disponibles i, si escau, en la recollida de testimonis orals. Les conclusions de l'estudi s'han d'incloure en un informe final, elaborat per esclarir l'existència de la fossa comuna, les seves circumstàncies històriques i el seu entorn actual. El sentit de l'informe ha de determinar la continuïtat o no de les fases subsegüents.

2. Valoració conjunta de la proposta amb l'Administració local

Els responsables del departament competent en matèria de memòria democràtica es reuniran amb els representants de l'ajuntament del terme municipal on s'ubiqui la fossa comuna per valorar conjuntament la viabilitat tècnica i econòmica de les actuacions de senyalització i dignificació sol·licitades.

3. Adopció de mesures provisionals

Quan les conclusions de l'informe esmentat en el punt 1 (i de la valoració conjunta prevista en el punt 2) així ho recomanin, s'adoptaran les corresponents mesures de senyalització provisional i garantia de preservació de l'indret on presumptament es poguessin localitzar restes òssies de persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista.

4. Instal·lació d'un senyal i presentació oficial de l'actuació de dignificació

4.1 S'instal·larà una placa commemorativa amb les principals dades disponibles de les persones que presumptament foren soterrades a la fossa, o bé un monòlit o senyal de dignificació equivalent, que s'ha d'ajustar al previst en el Manual tècnic de senyalització dels espais i rutes de la memòria i ha de contenir en tot cas els logotips respectius de l'ajuntament afectat, el Memorial Democràtic i la Generalitat de Catalunya. La informació que s'hagi fet constar en el senyal de dignificació es podrà ampliar ulteriorment si la recerca històrica posterior n'aporta dades noves.

4.2 Se celebrarà un acte solemne de presentació oficial de la instal·lació del senyal i del conjunt de l'actuació de dignificació, amb intervencions dels representants de les institucions i, si escau, de les persones o entitats que haguessin promogut les actuacions sobre la fossa comuna.

5. Incorporació de l'indret dignificat a la Xarxa d'Espais de Memòria

Amb posterioritat a l'actuació de dignificació sobre la fossa comuna i la subsegüent recuperació de l'indret com a espai de memòria, el departament competent en memòria democràtica i l'ajuntament afectat podran formalitzar un conveni d'adhesió de l'ens municipal a la Xarxa d'Espais de Memòria Democràtica de Catalunya, d'acord amb allò previst en l'Ordre IRP/91/2010, de 18 de febrer, per la qual es crea la Xarxa d'Espais de Memòria Democràtica de Catalunya.

6. Divulgació dels esdeveniments històrics associats a l'indret dignificat

El departament competent en memòria democràtica i l'ajuntament afectat han d'adoptar les mesures pertinents per a la divulgació posterior dels esdeveniments històrics associats a l'indret dignificat i recuperat com a espai de memòria.

2.2 *A instància d'ens locals*

En el cas que un ens local proposi directament al departament competent en matèria de memòria democràtica l'adopció de mesures de senyalització i dignificació d'una fossa comuna de dins o fora d'un cementiri caldrà que acompanyi la seva proposta d'un estudi previ (amb la documentació corresponent), que serà examinat pels tècnics del departament competent en matèria de memòria democràtica abans d'iniciar-se les fases previstes en l'apartat 2.1.

2.3 *A iniciativa del departament competent en matèria de memòria democràtica*

Quan la decisió d'adoptar mesures de senyalització i dignificació sobre una fossa comuna s'hagi originat arran d'una sol·licitud d'exhumació presentada per part de



particulars o d'entitats especialitzades que hagin actuat en nom d'ells (d'acord amb allò previst en l'article 7.3 b de la Llei 10/2009, de 30 de juny), s'aplicarà la mateixa metodologia d'actuacions establerta amb caràcter general en l'apartat 2.1, que serà igualment d'aplicació quan les mesures s'adoptin com a part final d'una actuació prèvia d'exhumació.

#### Article 3

##### *Conservació, senyalització i accés als indrets on es puguin localitzar restes de persones desaparegudes*

Les administracions locals han de vetllar perquè totes les actuacions previstes en aquest protocol es desenvolupin d'acord amb allò previst en els articles 5.1 –apartats b i c– i 24 del Decret 111/2010, de 31 d'agost, pel qual es desenvolupa reglamentàriament la Llei 10/2009, de 30 de juny, pel que fa a la conservació, senyalització, localització i accés als indrets on hi puguin haver restes de persones desaparegudes, i en quant a la seva adequació a les conviccions religioses, filosòfiques o culturals d'aquestes persones o de llurs familiars.

#### Article 4

##### *Actuacions en cementiris*

Quan les actuacions de senyalització, dignificació i recuperació com a espais de memòria previstes en aquest protocol s'efectuïn dins d'un cementiri, caldrà garantir en tot moment el respecte al previst en el Reglament de policia sanitària mortuòria, aprovat pel Decret 297/1997, de 25 de novembre.

(10.348.077)

---